

EMOCJE A WOJNA – WYZWANIA HISTORYKA

W różnych okresach i kulturach podczas wojen dochodziło nie tylko do starć zbrojnych rozstrzygających spory polityczne za pomocą przemocy i siły. Totalny charakter konfliktów powodował totalne zaangażowanie każdej sfery życia, także ludzkiej psychiki, która reagowała na to, co działo się w otoczeniu cywila czy żołnierza. Tak więc rozmaite emocje – od nieskrywanej odwagi, przez ducha walki, patriotyczny entuzjazm i euforię zwycięstwa, aż po lęk, strach, gorycz porażki czy niepewność jutra – towarzyszyły ludziom na polach bitew, w obozach wojskowych, ale również za linią frontu, tworząc codzienność czasu wojny.

W niniejszym numerze specjalnym, zatytułowanym *Wojna emocji. Historia emocji a studia nad wojną*, zaproszeni do współpracy Autorzy skupiają się na złożonej relacji między konfliktami zbrojnymi a reakcjami emocjonalnymi, analizując konteksty historyczne i kulturowe oraz spoglądając na emocje człowieka w minionych epokach. Teksty zamieszczone w tym zeszycie dotyczą aspektów wojennych emocji, takich jak etnograficzne konteksty traktatów wojskowych starożytnego Rzymu, emocjonalne doświadczenia na polu bitwy w starożytności, średniowieczu, nowożytności i erze wojen totalnych XX stulecia oraz emocje towarzyszące przesiedleniom ludności, będącym konsekwencją czystek etnicznych w następstwie zakończonej wojny i prób tworzenia społeczeństw homogenicznych.

Na początku numeru znajdują się artykuły dotyczące okresu starożytnego. Łukasz Różycki przybliży krytyczną analizę etnograficznego i stereotypowego kontekstu rzymskich traktatów wojennych. Badacz tej samej epoki, Tomasz Ładoń, analizuje emocje na polu walki w życiu Lucjusza Korneliusza Sulli Plutarcha z Cheronei. Emocje przełomu późnej starożytności i wczesnego średniowiecza analizie poddaje Michał Stachura, przedstawiając przykłady niewczesnej brawury na polu bitwy opisane przez Ammiana Marcellina i Prokopiusza z Cezarei.

Wychodząc naprzeciw trendom w badaniach interdyscyplinarnych, polegającym na przekraczaniu epok oraz dyscyplin, Autorzy kolejnych tekstów omawiają wojenne emocje z różnych perspektyw społecznych i kulturowych w epoce średniowiecza. Andrzej Niewiński opisuje wpływ rycerskiego etosu na postrzeganie emocjonalnych zachowań w średniowiecznych wojnach, Renata Leśniakiewicz-Drzymała ukazuje zaś etos heroicznej śmierci wikinga w kontekście emocji kulturowych.

Kontekst pozaeuropejski dziejów emocji okresu nowoczesnego dostarcza nam tekst Piotra Derengowskiego. Autor analizuje przypadki nierespektowania regulaminu przez afroamerykańskich żołnierzy podczas wojny secesyjnej oraz ich karanie w kontekście emocji i napięć rasowych oraz dyscypliny wojskowej.

Spojrzenie na wojenne emocje człowieka nowoczesnego prezentuje kilkoro badaczy. Piotr Szlanta w swoim studium podejmuje się zbadania reakcji społeczeństw europejskich na wybuch I wojny światowej. Podsumowuje dotychczasowy stan wiedzy oraz omawia nowe, do tej pory nierozpoznane źródła. Katarzyna Sierakowska kontynuuje temat, analizując kontekst emocji z perspektywy płci uczestników I wojny światowej, zarówno obserwatorów i świadków wojny, jak i zmobilizowanych do walki żołnierzy, wykorzystując dokumenty osobiste z epoki. Kamil Ruszała podejmuje temat dynamiki emocji. Skupia się na tym, w jaki sposób degradacja człowieka w czasie wojny wpłynęła na zmianę nastrojów społecznych, oraz zestawia entuzjazm i strach na początku konfliktu zbrojnego z gniewem i agresją pod koniec wojny.

Spojrzenie na emocje czasu I wojny światowej poszerzone zostało również o analizę współczesnych mediów i kultury: Weronika Hanna Kulczewska-Rastasańska przygląda się brytyjskiemu filmowi o Wielkiej Wojnie i technikom sterowania emocjami u widzów. Numer wieńczy analityczne studium emocji pamięci o wojnie i wysiedleniu ludności łemkowskiej, które przeanalizował Mariusz Fornagiel.

Badanie emocji w przeszłości wymaga interdyscyplinarnej perspektywy oraz korzystania ze źródeł historycznych, utworów literackich, dzieł sztuki, fotografii czy materiałów audiowizualnych. Zaproszeni do współpracy Autorzy, stosując metodologię analizy tekstu czy analizę ikonograficzną, zgłębiają przejawy emocji w kulturze materialnej i niematerialnej minionych epok. Łączenie badań historycznych z naukami społecznymi, psychologią czy neurobiologią pozwala im na bardziej kompleksową analizę ludzkich emocji w kontekście historycznym. Niniejszy numer stanowi kontynuację debaty nad ludzkimi emocjami w kontekście trwających wojen. Jest to temat, który niewątpliwie zasługuje na szersze przebadanie przez zespoły naukowców z różnych dziedzin.

*Kamil Ruszała
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie*